

THEMA 01

Corona en het einde van de tech-fix-illusie

CORONA

TECHNOLOGISCHE
INNOVATIE

TECHNO-
OPTIMISME

De coronacrisis stelt ons in het Westen voor een enigszins unieke ervaring. Zelden zijn we op deze schaal geconfronteerd met een probleem waarvoor we geen technologische oplossing op de plank hebben liggen. We zullen de komende maanden, zo niet jaren, met dit virus worstelen en onze technologie zal daar maar mondjesmaat bij helpen. Enerzijds zal dit leiden tot minder vertrouwen in technologische oplossingen in het algemeen. Anderzijds kan deze crisis ons ook inspireren waar het gaat om menselijke oplossingen voor problemen, in de vorm van regelgeving en gedragsverandering.

Onze observaties

- Vanaf het begin van de pandemie verschenen hoopvolle berichten over mogelijke behandelingen, gebaseerd op bestaande medicijnen (e.g. malariamiddel hydroxychloroquine). Tot op heden heeft geen van deze behandelingen echt doorslaggevende resultaten laten zien. Ook het enige middel dat is goedgekeurd voor gebruik, [Remdesivir](#), biedt maar een beperkte verbetering en is bovendien slechts beperkt verkrijgbaar.
- De hele wereld kijkt reikhalzend uit naar een vaccin. De ontwikkeling van een effectief vaccin lijkt voorspoedig te verlopen en zou al binnen een jaar tot resultaat kunnen leiden. Dit zou een ware triomf van de techno-wetenschap betekenen. Tegelijkertijd zal de distributie van het vaccin onderdeel zijn van een internationaal politiek en economisch [steekspel](#) en zal de technologie, het vaccin, op zich slechts een onderdeel van de oplossing zijn.
- In een aantal landen worden al verschillende [corona-apps](#) ingezet ter ondersteuning van het traceren van mogelijke besmettingsgevallen. Het is echter overduidelijk dat een app alleen [nooit de oplossing](#) kan zijn. Er is op zijn minst aanpalend beleid nodig om mensen te motiveren, of dwingen, in quarantaine te gaan wanneer zij volgens de app mogelijk besmet zijn.
- De voortslepende discussie over de zin en onzin van mondkapjes laat zien hoezeer we verlangen naar een kant-en-klare oplossing voor de crisis zonder dat we daar noemenswaardige offers voor hoeven brengen. Critici blijven benadrukken dat een mondkapje hooguit een deel van de oplossing kan zijn en dat ze, zelfs wanneer ze goed gebruikt worden, kunnen leiden tot een gevaarlijke mate van schijnveiligheid.
- De groeiende dreiging van virussen wordt in verband gebracht met processen van ontbossing en verlies van [biodiversiteit](#). Deze processen zijn het gevolg van ons technologisch vermogen om op grote schaal in te grijpen in de natuur.
- Evgeny [Morozov](#) betoogde eerder al dat met name Silicon Valley zich veelvuldig schuldig maakt aan technologisch solutionisme; het reduceren en verdraaien van echte problemen totdat ze schijnbaar eenvoudig op te lossen zijn met digitale middelen. Hiermee dragen ze vaak schijnoplossingen aan die in de echte wereld mogelijk tot nieuwe of grotere problemen leiden. Zo kent Uber's oplossing voor het mobiliteitsprobleem vele neveneffecten (m.n. voor chauffeurs) zonder dat ze per se bijdraagt aan een efficiënter of schoner mobiliteitssysteem.
- In het debat over klimaatverandering beargumenteren [eco-modernisten](#) dat duurzame technologie ons in staat zal stellen broeikasgasemissies terug te dringen zonder dat wij onze leefstijl hoeven aan te passen. Critici houden vol dat technologie op zich nooit een oplossing zal bieden, omdat ze hooguit tot een procentuele vermindering van emissies leidt (i.e. de economie wordt minder CO2-intensief, maar niet CO2-neutraal), onvermijdelijke reboundeffecten deze winsten deels tenietdoen (e.g. een waterbesparende douche lokt langer douchen uit) en elke technologische oplossing ook weer haar eigen problemen oplevert (e.g. milieuschade door windturbines).

Analyse

Het idee dat technologie al onze problemen kan oplossen is diepgeworteld in ons denken. Het is dan ook vaak geopperd dat de mens ondenkbaar is zonder technologie en dat we dus in essentie technische wezens zijn. Technologie heeft ons ook veel goeds gebracht en het is dankzij onze technologie dat onze levensverwachting in de afgelopen eeuwen ongelofelijk snel gestegen is en de kwaliteit van ons leven zo sterk is toegenomen. Tegelijkertijd, en ook dat is overduidelijk, heeft ons gebruik van technologie en de **industriële moderniteit** die daaruit ontstaan is, tot grote maatschappelijke en ecologische problemen geleid.

Mede vanwege deze problemen ageren technologiecritici al jaren tegen de illusie van de zogenaamde technologische "fix". De illusie van de techno-fix blijkt echter vrijwel onuitroeibaar. Ze is gestoeld op een combinatie van vertrouwen in technologie en een beperkt vertrouwen in de mogelijkheden, en de bereidheid, van mensen om hun gedrag aan te passen. Het is bovendien de meest comfortabele en compromisloze oplossing; de technologie lost ons probleem op en wij hoeven verder niet meer na te denken en geen enkel offer te brengen. Een "quick fix" voor de coronacrisis, in de vorm van een vaccin, zou de discussie over de structurele oorzaken van de pandemie snel verstommen en ons toestaan om snel weer te vervallen in pre-coronapraktijken. Net zoals veel medicijnen de noodzaak wegnemen om een gezondere leefstijl na te streven. Het is ook vanwege dat schijnbare gebrek aan een menselijk offer dat de techno-fix-gedachte ook onlosmakelijk verbonden is met een gevoel van schuld, alsof wij, zoals in de mythe van **Prometheus**, het gebruik van technologie eigenlijk niet verdiend hebben.

In normale tijden, voor zover die bestaan, hebben we meer tijd om een technologische oplossing voor bekende problemen te ontwikkelen. Tot die tijd accepteren we het gebrek aan een oplossing als noodlottig gegeven (in geval van ziekte) of schuiven we problemen simpelweg voor ons uit (zoals het klimaatprobleem). De coronacrisis staat deze vorm van acceptatie of uitstel niet toe en confronteert ons direct met ons (technologisch) onvermogen een snelle en "pijnloze" oplossing te ontwikkelen. Als zodanig knaagt deze crisis aan onze illusie van de tech-fix.

Technologie heeft deze crisis niet kunnen voorkomen, bijvoorbeeld door ons tijdig te waarschuwen of te helpen het virus in een vroeg stadium in te dammen. Ook hebben we geen kant-en-klaar medicijn of vaccin om het virus alsnog te verslaan. Er zijn weliswaar vele kandidaat-medicijnen en

vaccins in ontwikkeling, maar het zal nog minstens maanden duren voordat die toegelaten zullen worden en mogelijk nog jaren voordat ze ook daadwerkelijk op grote schaal verkrijgbaar zijn. Ook de initiële hoop dat een corona-app ons in staat zou stellen om de lockdown snel te versoepelen en het virus onder controle te houden is inmiddels grotendeels vervlogen. Het ontwikkelen en valideren van een deugdelijke app vergt tijd en het is bovendien nog de vraag of en hoe we zo'n app in de praktijk willen inzetten en welke offers we daarvoor bereid zijn te brengen.

Tot op heden is de grootste overwinning op het virus bereikt door menselijke inzet en grootschalige gedragsverandering. Dit gaat weliswaar gepaard met groot economisch en menselijk leed, maar het kan ook inspiratie bieden om voortaan minder op technologie en meer op menselijke oplossingen te vertrouwen. Dit laat zich het meest nadrukkelijk vertalen naar het klimaatdebat, waarin veelal eenzijdig vertrouwd wordt op technologische oplossingen. We vertrouwen erop dat elektrische mobiliteit de verbrandingsmotor vervangt en dat we daarmee, op termijn, een volledig klimaatneutraal mobiliteitssysteem kunnen realiseren. Hetzelfde geldt voor groene elektriciteit die we omarmen als probleemloze vervanger voor stroom uit gas- en kolencentrales. Nog los van de praktische problemen van schaalbaarheid en leveringszekerheid, zitten hier ook meer principiële problemen aan vast, zoals het gebruik van schaarse grondstoffen en de impact op het landschap.

De essentie van deze (schijn)oplossingen is dat ze ons de illusie bieden dat we het klimaat kunnen "reddend" zonder dat we onze leefwijze hoeven aan te passen. Hierachter schuilt ook de overtuiging dat we niet bereid zijn een dergelijk offer te brengen, door bijvoorbeeld minder te reizen of ons totale energiegebruik terug te dringen. Sterker, het idee lijkt te heersen dat mensen in het geheel niet of nauwelijks in staat zijn hun gedrag aan te passen zonder dat er een duidelijke beloning tegenover staat.

Het interessante van de coronacrisis is nu juist dat een groot deel van de bevolking haar gedrag, in elk geval tijdelijk, weet aan te passen en dat we daar zelfs waardevolle ervaringen in opdoen. Uiteraard is de coronapandemie niet zonder meer te vergelijken met het klimaatprobleem, alleen al omdat het probleem van de lange termijn is, maar het argument dat mensen niet in staat zijn hun gedrag aan te passen en dat we moeten vertrouwen op technologie, heeft flink aan waarde ingeboet.

Implicaties

- **Op korte termijn zal de economische schade van de coronacrisis de meeste aandacht opeisen. Toch lijken (Europese) overheden bereid om bijvoorbeeld voorwaarden te stellen aan bedrijven die staatssteun ontvangen om hen te dwingen meer maatschappelijke verantwoordelijkheid te tonen. Voor een deel zal dit zich vertalen in technologische oplossingen (bijv. het gebruik van schonere vliegtuigen), maar er lijkt ook plaats voor bezinning ten aanzien van het nut en de noodzaak van onverantwoordelijke activiteiten (bijv. vliegen op zonbestemmingen).**
- **Zoals we eerder schreven kan met name ons perspectief op grote digitale bedrijven verder kantelen als gevolg van deze crisis en de meer kritische houding die we zullen aannemen ten aanzien van (digitale) technologie. Vanuit deze kritische houding zal het draagvlak voor ingrijpen bij deze partijen waarschijnlijk toenemen.**